

Actieve informatievoorziening

aan : de gemeenteraad
kopie aan :
portefeuillehouder :
datum collegevergadering :
kenmerk : Z137818/INT24-57344
onderwerp : Notitie Reikwijdte en Detailniveau Milieueffectrapportage
Nationaal Programma Ruimte voor Defensie

Van maandag 18 december 2023 tot en met maandag 12 februari 2024 ligt de Notitie Reikwijdte en Detailniveau in het kader van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie ter inzage.

[De Notitie Reikwijdte en Detailniveau](#) is de inhoudelijke start van de aangekondigde plan-m.e.r. procedure. In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau wordt inzichtelijk gemaakt op welke locaties de komst of toename van defensieactiviteiten nodig is en brengt Defensie – waar nodig – locatiealternatieven in kaart. In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau wordt beschreven welke onderwerpen (reikwijdte) in de plan-m.e.r. worden onderzocht en met welke diepgang (detailniveau).

Het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie raakt Bronckhorst op de volgende punten:

1. Extra locatie grootschalige munitieopslag.
De voorkeur gaat uit naar één grote locatie (70 ha.), maar als deze niet gevonden kan worden, zijn twee kleinere locaties ook denkbaar. Hiervoor zijn zeven mogelijke locaties bepaald, waarvan één in Bronckhorst. Het zoekgebied in onze gemeente ligt tussen Hummelo en Toldijk.
2. Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven.
Gezocht wordt naar een terrein met een grootte tussen 3 km² en 7 km². Een groot deel van de Achterhoek is aangewezen als zoekgebied.
3. Laagvlieggebieden helikopters
Er is meer diversiteit in de laagvlieggebieden nodig om afwisseling in de trainingen te realiseren. Dit verbetert de kwaliteit van de training. Een groot deel van de Achterhoek is aangewezen als zoekgebied.
4. Helikopterlandingsplaatsen
De voorkeur gaat naar het intensiveren van bestaande helikopterlandingsplaatsen. Als alternatief 2 wordt het uitbreiden van de helikopterlandingsplaatsen op oefengebieden binnen een straal van 60KM van oa. schaarsbergen genoemd. Eén locatie ligt in Bronckhorst (ten noordoosten van Vorden- op de grens met de gemeente Lochem)

Op verzoek van de provincie hebben wij als college besloten om in te stemmen met de provinciale zienswijze en akkoord te gaan dat de provincie deze zienswijze namens de gemeente Bronckhorst indient. In deze zienswijze staat de essentie van hetgeen gedeeld en overeengekomen is op 12 januari met de aanwezige gemeenten. Het gaat om een reactie in grote lijnen. Wij zullen op dit moment geen separate zienswijze indienen op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau.

Aanvullend vragen wij om een Achterhoekse vertegenwoordiging in de bestuurlijke kopgroep van de provincie over de verdere uitwerking van de plannen. De betrokkenheid en rol van de gemeenteraden kan in deze kopgroep ook geagendeerd worden.

Bijlage:

Koptekst zienswijze
factsheet

Onderstaande tekst (koptekst) kan gebruikt worden voor uw zienswijze.

Provincie Gelderland en haar gemeenten koesteren de van oudsher nauwe banden met Defensie, die diepgeworteld zijn in onze geschiedenis. Met trots kijken wij terug op de historische relatie die wij met Defensie hebben opgebouwd. Uw aanwezigheid zorgt voor onze veiligheid en is een stimulans voor de lokale leefbaarheid. Dit waarderen wij. In deze samenwerking schuilt een wederzijds respect voor elkaars rol en verantwoordelijkheden, waarbij het evident is dat we elkaar nodig hebben.

Op 12 januari jl. hebben wij u uitgenodigd om uw plannen toe te lichten op het Huis der Provincie in Arnhem. Op deze dag waren de bestuurders van de provincie en een groot aantal gemeenten aanwezig.¹ Wij waarderen het zeer dat u uw plannen hier hebt toegelicht.

Wij hebben begrip voor de plannen die u hebt gepresenteerd. De effecten voor de provincie en Gelderse gemeenten kunnen groot zijn.

Participatie

Het is van cruciaal belang dat de impact op lokale gemeenschappen zorgvuldig wordt overwogen voor maatschappelijk draagvlak. Juist de Gelderse gemeenten en provincie kennen het gebied en weten waar de kansen en risico's liggen van uw plannen. Daarnaast is het van belang om rekening te houden met opgaven die wij zelf hebben. Daarnaast beschikken wij over veel deskundigheid op het vlak van gebiedsontwikkeling. Wij kunnen de effecten op deze korte termijn nog niet volledig overzien. Het is waardevol en noodzakelijk dat Defensie gebruik maakt van onze lokale kennis en expertise, om de plannen verder te ontwikkelen.

Na uw toelichting hebben wij met instemming van de deelnemende gemeenten een bestuurlijke kopgroep gevormd om blijvend met u in gesprek te gaan. Deze groep bestaat uit bestuurders van de gemeenten Ede, Apeldoorn, Barneveld, Arnhem, Zevenaar en Oldebroek en de provincie Gelderland. Wij maken binnenkort graag concrete afspraken met u over de wijze waarop wij kunnen meedoen met de ontwikkeling van uw plannen.

De termijn om een zienswijze in te dienen is te kort om uw plannen met onze gemeenteraden en Provinciale Staten te bespreken. Daarom kunt u van ons mogelijk een aanvulling op onze zienswijze verwachten nadat wij uw plannen met onze volksvertegenwoordigers hebben besproken. Wij denken hiervoor drie maanden nodig te hebben.

Uitgangspunten

Wij vinden het belangrijk dat u de volgende uitgangspunten meeneemt:

- Onderzoek eerst de mogelijkheden om bestaande locaties maximaal te benutten. Inbreiding heeft onze voorkeur boven uitbreiding en uitbreiding van een bestaande locatie heeft onze voorkeur boven een geheel nieuwe locatie.
- Laat het lokale karakter en de leefbaarheid van de omgeving een belangrijke rol innemen in uw keuzes. Want alleen met lokaal draagvlak kunt u uw plannen uitvoeren.
- Zoek naar slimme combinaties én onderzoek of schaarse grond voor meerdere functies kan worden gebruikt. In dat kader verzoeken wij ook te onderzoeken of het mogelijk is Lelystad

¹ Wageningen, Wijchen, Doetinchem, Westervoort, Putten, Ermelo, Oldebroek, Berg en Dal, Maasdriel, Nijkerk, Harderwijk, Apeldoorn, Elburg, Barneveld, Scherpenzeel, Epe, Ede, Arnhem, Overbetuwe en Zevenaar.

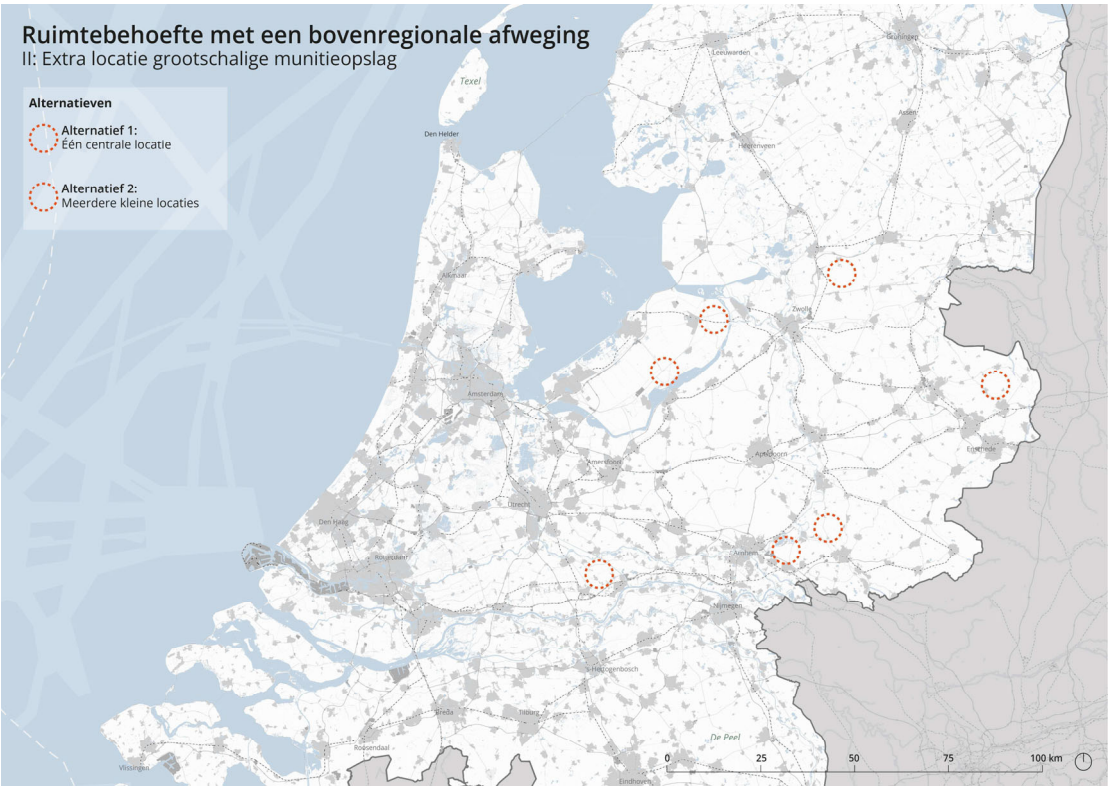
Airport voor militaire doeleinden te gebruiken als alternatief, in plaats van of naast de in uw plan gepresenteerde uitbreidingen bij de (Gelderse) vliegbases.

- Met name de laagvlieggebieden hebben grote impact op onze inwoners. Uw plannen maken nog niet duidelijk of de laagvlieggebieden jaarrond gebruikt kunnen worden of periodiek. Wij verzoeken u dit duidelijk te maken, waarbij periodiek onze voorkeur heeft.

FUNCTIONELE (OPERATIONELE) BEHOEFTE: Extra locatie grootschalige munitieopslag	
Toelichting op de functionele (operationele) behoefte	De behoefte is het gecentraliseerd en efficiënt omgaan met munitieopslag en de daarbij behorende logistieke acties. Hierdoor is extra ruimte voor de toekomstige groei aan munitie en uitgebreidere logistieke processen nodig.
Onderbouwing van de functionele (operationele) behoefte	De munitievoorraad wordt op langere termijn structureel fors opgehoogd om te kunnen voldoen aan de opgedragen (NAVO) taken. De capaciteit om munitie op te slaan zit hieraan gekoppeld, en moet dus meegroeien. Ook onze bondgenoten zijn hun krijgsmacht inclusief munitievoorraden fors aan het uitbreiden. Diverse landen dreigen tegen hun opslagcapaciteit aan te lopen of willen voorraden gespreid positioneren. Nederland vormt over diverse assen 'het achterland', en 'doorvoerhaven' waardoor Nederland al dan niet tijdelijk munitieopslagcapaciteit aan bondgenoten kan aanbieden of daartoe gevraagd wordt. De huidige Nederlandse munitie-infrastructuur is niet gericht op dit soort internationale militaire samenwerkingen. De huidige opslaglocaties bestaan al geruime tijd waardoor bij een deel renovatie benodigd is. De munitie die daar ligt moet dan tijdelijk op andere locaties worden opgeslagen. Dit verhoogt de vraag naar munitieopslagruimte. Het is wenselijk om de nieuwe locatie(s) te situeren in de corridor Midden (gebied bovengrens Noord-Brabant tot ondergrens Drenthe) om hiermee landelijke spreiding te realiseren. De locatie sluit dan ook goed aan op de transportroutes vanuit militaire mobiliteit vanuit de havens naar het oosten. Er is daarnaast ook gekeken naar potentiële gebieden in Zuid-Nederland.
Kan de behoefte worden gekwantificeerd? huidige situatie en de gevraagde groei (bewegingen, dagen, uren, frequenties etc.)?	Groei naar de toekomst, de huidige opdrachten kunnen met de huidige infrastructuur worden opslagen. Verder doorgroeien is nauwelijks mogelijk. Er zijn nauwelijks uitwijkmogelijkheid. Defensie heeft nu circa 800 magazijnen verspreid over diverse locaties in het bezit. Voor de langere termijn is er mogelijk behoefte aan meer magazijnen, zoals de locatie Veenhuizen. Met een centraal depot zoals dat bijvoorbeeld nu in Veenhuizen gebeurt zou daarmee behoefte zijn aan circa 70 hectare (exclusief C-zone vanuit veiligheid).
Waarom behoefte in NLD en niet in het buitenland?	De centrale munitievoorraad fungeert als strategische buffer om de eerste dagen tot aan herbevoorrading te kunnen overbruggen en dient dus in de buurt en onder Nederlands beheer te zijn. Logische buitenlandse alternatieven zoals Duitsland en België kampen zelf met te weinig munitieopslagcapaciteit. Nederland heeft ook geen grote locaties in het buitenland dat het neerleggen van substantiële voorraden rechtvaardigt. Bij wijziging van de NAVO-strategie kan in de toekomst mogelijk een deel van de munitievoorraad vooruitgeschoven op een vaste locatie worden gelegd (vgl. Seedorf en de Groepen Geleide Wapens ten tijde van de koude oorlog). Dit heeft een dempend effect op de munitieopslagbehoefte in Nederland, maar zal deze nooit volledig kunnen wegnemen.
Zijn er internationale verplichtingen en wat is de bron en status?	De gevechtskracht van de Krijgsmacht heeft een 1:1-relatie met de beschikbaarheid van munitie. Daarnaast is Nederland binnen de NAVO transitland en kan het aanbieden van munitieopslagcapaciteit aan partnerlanden een keuze zijn.

Locatie-eisen	- Als maximale dimensionering geldt circa 70 hectare aan ruimte voor opslag en bijbehorende logistieke activiteiten, en minimaal 35 hectare. - Locatie in corridor noord, midden of in het zuiden van het land - Goede ontsluiting naar het hoofdwegensysteem / transportcorridor - Mogelijk aansluiten op binnenvaartnetwerk en/of spoornetwerk richting Duitsland (nice to have) - Voorkeur transportcorridor Midden moet via goede verbindingen bereikbaar te zijn binnen 60 minuten te bereiken zijn en zo min mogelijk door bebouwde omgeving (steden, dorpskernen) gaan. - Zo min mogelijk bebouwing in de omgeving (binnen Externe veiligheidszone) - Zo min mogelijk kwetsbare infrastructuur (geen bruggen die kapot kunnen) - Niet onder laagvliegroutes - De haalbaarheid van locaties in gebieden waar de landbouwtransitie nadrukkelijk gaat spelen zijn vanuit kansrijker dan gebieden waar relatief minder beperkingen voor landbouw gelden. Dit wordt meegenomen als criterium voor het bepalen van geschikte locaties.															
Te beschouwen alternatieven in planMER	Voor een extra locatie grootschalige munitieopslag zijn zeven alternatieve locaties potentieel geschikt. Deze zijn op de kaart weergegeven.															
Onderbouwing van de totstandkoming alternatieven	De potentieel geschikte gebieden (alternatieven) voor extra grootschalige munitieopslag zijn behulp van een GIS-analyse tot stand gekomen. Hierbij zijn diverse 'selectiecriteria' gebruikt om te trechteren naar gebieden. De gebruikte selectiecriteria zijn: - Buiten bebouwde kom met een buffer van 1.900 meter (de maximale contour voor de C-zone van opslag gevaarlijke stoffen) - Geen doorsnijding door wegen (rijks, spoor, vaar en provinciale wegen), inclusief buffer van 250 meter - Dunbevolkte omgeving (< 5 objecten op het potentiële terrein zelf) - Buiten Natura 2000-gebieden, maar wel gelegen in landbouwtransitiegebieden (gelet op het langetermijn karakter van de behoefte) - Niet gelegen in laagvlieggebieden (wens vanuit Defensie) - Niet over of direct naast cultuurhistorische waardevolle gebieden/objecten (UNESCO en rijksmonumenten) - Niet gelegen over en nabij windturbines, inclusief een 500 meter bufferzone - Niet gelegen in de volgende landschapstypen: water, laagveen en beekdalen - Niet gelegen in of binnen de beschermingszones van primaire en secundaire waterkeringen en andere belangrijke waterstaatswerken - Minimaal 0,7 km² groot - Niet in zeer natte of diepgelegen gebieden, of buitendijks gelegen. < 40 woningen in de zone (C-zone) van minimaal 1.100 meter en < 100 woningen van maximaal 1.900 meter (deze zones komen overeen met bestaande munitieopslagen en zijn gehanteerd voor bepaling minimale en maximale zone) - Onlogische vorm (bijvoorbeeld zeer langgerekt en smal)															
Beoordelingskader voor het planMER	Voor de beoordeling van de impact van deze behoefte gaat het vooral om de impact van het ruimtebeslag op de aanwezige waarden en effecten op de omgeving. Thema's als trillingen, gezondheid en circulariteit zijn niet relevant voor de beoordeling (in deze fase) en daarmee niet meegenomen. Vanuit het beoordelingskader voor deze behoefte worden de volgende thema's uit tabel 5.1 beschouwd in het planMER: <table><tr><th>Hoofdthema</th><th>Thema</th><th>Beschouwde aspecten</th></tr><tr><td rowspan="4">Gezonde en Veilige Leefomgeving</td><td>Geluid</td><td>Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaai, wegverkeerslawaai, spoorweglawaai, industriellawaai en vice versa</td></tr><tr><td>Luchtkwaliteit</td><td>Impact van de ontwikkeling op de concentraties stikstofdioxide, fijn stof en ultra fijn stof</td></tr><tr><td>Externe veiligheid</td><td>Impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico van de ontwikkeling en vice versa</td></tr><tr><td>Licht</td><td>Impact van lichthinder door de ontwikkeling</td></tr><tr><td>Bodem en water</td><td>Bodem</td><td>Impact op de bodemsoort, bodemverontreiniging door de ontwikkeling. impact van bodemdaling en onafgedekte bodem en sponswerking</td></tr></table>	Hoofdthema	Thema	Beschouwde aspecten	Gezonde en Veilige Leefomgeving	Geluid	Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaai, wegverkeerslawaai, spoorweglawaai, industriellawaai en vice versa	Luchtkwaliteit	Impact van de ontwikkeling op de concentraties stikstofdioxide, fijn stof en ultra fijn stof	Externe veiligheid	Impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico van de ontwikkeling en vice versa	Licht	Impact van lichthinder door de ontwikkeling	Bodem en water	Bodem	Impact op de bodemsoort, bodemverontreiniging door de ontwikkeling. impact van bodemdaling en onafgedekte bodem en sponswerking
Hoofdthema	Thema	Beschouwde aspecten														
Gezonde en Veilige Leefomgeving	Geluid	Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaai, wegverkeerslawaai, spoorweglawaai, industriellawaai en vice versa														
	Luchtkwaliteit	Impact van de ontwikkeling op de concentraties stikstofdioxide, fijn stof en ultra fijn stof														
	Externe veiligheid	Impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico van de ontwikkeling en vice versa														
	Licht	Impact van lichthinder door de ontwikkeling														
Bodem en water	Bodem	Impact op de bodemsoort, bodemverontreiniging door de ontwikkeling. impact van bodemdaling en onafgedekte bodem en sponswerking														

		Oppervlaktewater	Impact op het watersysteem, de kwaliteit en kwantiteit van aanwezig oppervlaktewater
		Grondwater	Impact op grondwater (kwantitatief, kwalitatief) door de ontwikkeling en impact op drinkwater
		Waterveiligheid	Impact op waterveiligheid
	Natuur, landschap en historie	Natuur	Natuurnetwerk Nederland, Natura 2000 (incl. stikstof), beschermde soorten
		Erfgoed	Impact op beschermde cultuurhistorische waarden
		Landschap	Impact op landschappelijke waarden
		Geomorfologie	Impact op aardkundige waarden
		Archeologie	Impact op archeologische verwachtingswaarde, beschermde gebieden
	Klimaatadaptatie	Overstromingen	Impact van het overstromingsrisico op de ontwikkeling
		Droogte	Impact van droogte op de ontwikkeling
		Rainproof	Impact van een hevige bui (120 mm per 2 uur) op de ontwikkeling
	Ruimtegebruik	Recreatie	Impact van de ontwikkeling op recreatiegebieden
		Landbouw	Impact van de ontwikkeling op waardevolle landbouwgrond, -gebieden
		Grondeigendom	De mate van grond in bezit van overheden en/of hoeveel eigenaren geraakt kunnen worden
		Energienetwerken	Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa
	Energie en Circulariteit	Netcapaciteit	Impact van netcongestie op de ontwikkelingen
		Energie	Kansen voor duurzame energieopwekking bij de ontwikkeling
	Sociaal en vitaal	Economie	Impact en kansen op werkgelegenheid, kennis & innovatie bij de ontwikkeling
	Defensiespecifiek	Geschiktheid voor militair gebruik	Nabijheid andere munitieopslagen
	Raakvlakken	Interferentie met Rijksbelangen	Kansen en bedreigingen vanuit lopende Rijksprogramma's

BOVENREGIONALE RUIMTEBEHOEFTE: Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven (springterrein)	
Toelichting op de functionele (operationele) behoefte	De veranderende veiligheidssituatie laat zien dat steeds zwaardere explosieven (o.a. in Oekraïne) gebruikt worden. Ook kunnen momenteel niet alle trainingen en grotere inzet van defensie eenheden voldoende gefaciliteerd worden door het bestaande oefenspringterrein in Reek. Daardoor wordt steeds meer naar het buitenland afgeweken, maar ook daar (zeker bij NAVO-partners in Europa) neemt de druk toe, waardoor op termijn een onhoudbare situatie ontstaat. Hierdoor staat de operationele gereedheid van de eenheden die gebruik maken van het oefenterrein (zie hieronder) onder druk.
Onderbouwing van de functionele (operationele) behoefte	Het springterrein in Reek wordt gebruikt door Koninklijke Landmacht Genie-eenheden uit Oirschot, Wezep en Schaarsbergen. Daarnaast maken de Explosieven Opruimingsdienst Defensie, het Korps Commandotroepen, Koninklijke Marine en Korps Mariniers Assault Engineers en Netherlands Maritime Special Operations Forces voor oefeningen met explosieven in Nederland gebruik van dit terrein. Ook politie-eenheden (zoals de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten en de Dienst Speciale Interventies) gebruiken het springterrein voor oefeningen en trainingen. Dit worden ook de gebruikers zijn van de nieuwe oefencapaciteit. Door de beperkte capaciteit (in aantallen en omvang) worden veel trainingen in het buitenland (o.a. Noorwegen en VS) uitgevoerd. Meer mogelijkheden voor het uitvoeren van opleiding en training met explosieven in Nederland zal een positieve invloed hebben op de gereedstelling, groei, kostenbeheersing en inzetbaarheid van Defensie-eenheden. Er spelen op dit moment twee problemen op het terrein in Reek: - De omvang en capaciteit van dit terrein is beperkt in relatie tot het aantal trainingen en oefenen dat nodig is (met andere woorden het terrein is volledig volgeboekt met een wachtlijst), terwijl de vraag groter wordt. Vanwege de veroorzaakte hinder is ook het gebruik van de hoeveelheid springstof op dit terrein gelimiteerd. - In de praktijk zien we zwaarder wordende explosieven waarvoor het oefenterrein in Reek onvoldoende op toegerust is. Ook biedt het terrein in Reek onvoldoende ruimte voor alle behoeften die de Defensie-eenheden hebben, bijvoorbeeld horizontaal effect wapens (wapen dat vanuit de zijkant effect heeft op het doel. Het wapen staat op maaiveldniveau). Het huidige terrein (2km²) is te klein om dit soort behoeften te accommoderen. Als gevolg van deze problemen kan slechts een beperkt aantal opleidingen en trainingen met explosieven uitgevoerd worden op het terrein in Reek, terwijl het noodzakelijk is om alle opleidingen die benodigd zijn om individuele Personeel Gereedheid in Nederland uit te voeren.
Kan de behoefte worden gekwantificeerd? huidige situatie en de gevraagde groei (bewegingen, dagen, uren, frequenties etc.)?	Op dit moment is het terrein volledig volgepland. Er zijn per jaar 41 kalenderweken benodigd en dus gereserveerd voor het springen. Tijdens het zomer- en kerstverlof wordt er in totaal 5 weken niet gesprongen. Per jaar zijn er twee weken benodigd om het zand op het terrein te (laten) zeven door een externe aannemer. De overige dagen (in totaal 5 kalenderweken) worden gebruikt om de restanten hout, staal en beton af te voeren, nieuw materiaal aan te voeren en de te springen constructies op te bouwen. Op dit moment wordt er voor veel basisopleidingen uitgeweken naar het buitenland omdat het huidige springterrein in Reek hier niet de capaciteit voor heeft. Wanneer de Landmacht volledig gevuld zou zijn, zijn er nog meer oefenmogelijkheden nodig. Als deze mogelijkheden niet in Nederland gerealiseerd kunnen worden, is het niet alleen voor zowel de landmacht als andere krijgsmacht delen een gereedstellingsbeperking. Met het versterken van de krijgsmacht en een voorziene groei van het personeelsbestand, wordt de toekomstige meerbehoefte geschat op 75% van de huidige behoefte.
Waarom behoefte in NLD en niet in het buitenland?	Ook buitenlandse springterreinen zijn schaars. Bovendien wordt op deze terreinen door de veranderde veiligheidssituatie meer geoefend en daardoor minder beschikbaar. Ook de nabijheid voor de eenheden, instructeurs en onderhoudspersoneel en de hiermee gepaard gaande overwegingen uit efficiëntie en duurzaamheidsperspectief (niet afwentelen) zijn een belangrijke reden waarom er behoefte is een toename van het kunnen oefenen in Nederland.

Zijn er internationale verplichtingen en wat is de bron en status?	De internationale verplichtingen komen voort uit de Allied Command Operations Forces Standards Volume II Land Forces 7. Hierin staan de taken beschreven die onze eenheden moeten kunnen uitvoeren. Om de aan deze taken verbonden eisen te halen, moeten er opleidingen worden gedaan waarvoor het noodzakelijk is om explosieven tot ontploffing te brengen. Hierdoor is het op basis van de hiervoor genoemde NAVO-eisen dus noodzakelijk om over voldoende oefenterreinen met springmogelijkheid te beschikken. Demolitie is een tactische taak: De vernietiging van constructies, faciliteiten of materiaal door gebruik van vuur, water, explosieven, mechanische of andere middelen. Als obstakeltype verwijst sloop naar elk obstakel dat wordt gecreëerd door het gebruik van explosieven. (dwz vernietigde brug, wegkrater enz.) Vernielingen. Ingenieurs kunnen explosieven gebruiken als hulpmiddel om obstakels te creëren door de mens gemaakte constructies zoals bruggen, wegen of gebouwen te slopen om vijandelijke troepen te kanaliseren of te belemmeren. STANAG 2017 Orders to the Demolition Guard Commander and Demolition Firing Party Commander (Non-nuclear) ATP-3.18-1 Allied Tactical Publication for Explosive Ordnance Disposal (STANAG 2282) STANAG 2143 - Explosive Ordnance Disposal and Minimum Standards of Proficiency STANAG 2221 – Explosive Ordnance Disposal Reports and Messages (AEODP-06) STANAG 2282 – Interservice EOD Operations on Multinational Deployments (ATP-72) ALP-16 Explosives Safety and Munitions Risk Management (ESMRM) in NATO Planning, Training, and Operations (STANAG 2617)
Bijbehorende ruimtebehoefte	Het huidige terrein in Reek heeft een omvang van ongeveer 2km². Om het gebruik van meer en grotere explosieven mogelijk te maken zijn grotere veiligheidsafstanden nodig rondom het detonatiepunt. Vanuit de genie wordt aangegeven dat een veiligheidsafstand van circa 1,5 km benodigd is. Het gaat derhalve om een terrein met een oppervlak van ongeveer 7km².
Locatie-eisen	• Veiligheidszone rondom detonatiepunt(en) van 1,5 km • Totaal oppervlakte van minimaal 3km², bij voorkeur 7 km² • Geen of alleen specifiek uitgeruste bebouwing binnen de 7 km² • Gelegen in (nabijheid van) Reek, regio's Arnhem, Apeldoorn en Zwolle (vanwege gebruik door eenheden van Schaarsbergen en Wezep) of in de omgeving van Marnehuizen. • De haalbaarheid van locaties in gebieden waar de landbouwtransitie nadrukkelijk gaat spelen zijn vanuit kansrijker dan gebieden waar relatief minder beperkingen voor landbouw gelden. Dit wordt meegenomen in het MER (maar niet op voorhand als selectiecriteria gehanteerd).
Te beschouwen alternatieven in planMER	Er is, gelet op de veiligheidsafstanden van een dergelijk terrein (en de onmogelijkheid om het te combineren met andere oefenterreinen), geen mogelijkheid om het te koppelen aan een bestaand oefenterrein. Tot de redelijkerwijs te beschouwen alternatieven behoren: 1. Uitbreiding van het bestaande springterrein Reek; 2. De aanleg van een nieuw, groter terrein in de nabijheid van genie-eenheden in de regio Arnhem-Apeldoorn-Zwolle (nabij/op Artillerie Schietkamp en Wezep) of in de regio Marnehuizen
Onderbouwing van de totstandkoming alternatieven	De huidige oefenterreinen zijn volledig benut voor reguliere oefeningen en training. Gelet op de veiligheidsafstanden is het niet gewenst om deze behoefte te combineren met reguliere oefeningen van eenheden. Daarom wordt gekeken naar nieuwe locaties. Een alternatief zou kunnen zijn, een terrein met nagenoeg dezelfde afmeting als Reek. Nadeel hiervan is dat de omvang van de oefeningen beperkt blijft maar de capaciteit voor individueel opleiden en trainen wel vergroot wordt. Het streven is om vanwege de grote behoefte, efficiëntie en operationele noodzaak zeker alle individuele trainingen binnen Nederland uit te voeren. Eenheden moeten voor het uitvoeren van trainingen met grote ladingen nog steeds naar het buitenland uitwijken. De huidige analyse is daarom gericht op een terrein waarbij "grotere" oefeningen uitgevoerd kunnen worden. Dit alternatief is een terugvaloptie als grotere terreinen niet kansrijk zijn.

⁷ [Allied Forces Standards Volume II – Land Forces](#)

	Ten tijde van het opstellen van deze NRD is nog geen analyse uitgevoerd van mogelijke concrete locaties binnen de zoekgebieden. Met behulp van een GIS-analyse zal dit ten tijde van het planMER plaatsvinden. Hierbij worden de volgende criteria gebruikt: - Buiten bebouwde kom met een buffer van 500 meter buiten het terrein (en de veiligheid C-zone) - Geen doorsnijding door wegen (rijks, spoor, vaar en provinciale wegen), inclusief buffer van 250 meter - Dunbevolkte omgeving (< 20 objecten op het potentiële terrein zelf) - In eerste instantie buiten Natura 2000-gebieden (zonder buffer), bij onvoldoende kansrijke gebieden ook binnen Natura 2000 met daarvoor geschikte(re) habitats (zoals stuifzand en bos). - Niet gelegen in laagvlieggebieden (wens vanuit Defensie) - Niet over of direct naast cultuurhistorische waardevolle gebieden/objecten (UNESCO en rijksmonumenten) - Niet gelegen over en nabij windturbines, inclusief een 500 meter bufferzone - Niet gelegen in de volgende landschapstypen: water, laagveen en beekdalen - Niet gelegen in of binnen de beschermingszones van primaire en secundaire waterkeringen en andere belangrijke waterstaatswerken - Circa 3 km² groot (mogelijke optimalisaties met 5 km² en 3 km²) - Binnen aangegeven zoekgebieden																																																											
Beoordelingskader voor het planMER	Voor de beoordeling van de impact van deze behoefte gaat het vooral om de impact van het ruimtebeslag op de aanwezige waarden en effecten op de omgeving. Thema's als trillingen, sociale cohesie, gezondheid en circulariteit zijn niet relevant voor de beoordeling (in deze fase) en daarmee niet meegenomen. Vanuit het beoordelingskader voor deze behoefte worden de volgende thema's uit tabel 5.1 beschouwd in het planMER: <table><tr><th>Hoofdthema</th><th>Thema</th><th>Beschouwde aspecten</th></tr><tr><td rowspan="4">Gezonde en Veilige Leefomgeving</td><td>Geluid</td><td>Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaai, wegverkeerslawaai, spoorweglawaai, industriellawaai en vice versa</td></tr><tr><td>Luchtkwaliteit</td><td>Impact van de ontwikkeling op de concentraties stikstofdioxide, fijn stof en ultra fijn stof</td></tr><tr><td>Externe veiligheid</td><td>Impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico van de ontwikkeling en vice versa</td></tr><tr><td>Licht</td><td>Impact van lichthinder door de ontwikkeling</td></tr><tr><td rowspan="4">Bodem en water</td><td>Bodem</td><td>Impact op de bodemsoort, bodemverontreiniging door de ontwikkeling. impact van bodemdaling en onafgedekte bodem en sponswerking</td></tr><tr><td>Oppervlaktewater</td><td>Impact op het watersysteem, de kwaliteit en kwantiteit van aanwezig oppervlaktewater</td></tr><tr><td>Grondwater</td><td>Impact op grondwater (kwantitatief, kwalitatief) door de ontwikkeling en impact op drinkwater</td></tr><tr><td>Waterveiligheid</td><td>Impact op waterveiligheid</td></tr><tr><td rowspan="5">Natuur, landschap en historie</td><td>Natuur</td><td>Natuurnetwerk Nederland, Natura 2000 (incl. stikstof), beschermde soorten</td></tr><tr><td>Erfgoed</td><td>Impact op beschermde cultuurhistorische waarden</td></tr><tr><td>Landschap</td><td>Impact op landschappelijke waarden</td></tr><tr><td>Geomorfologie</td><td>Impact op aardkundige waarden</td></tr><tr><td>Archeologie</td><td>Impact op archeologische verwachtingswaarde, beschermde gebieden</td></tr><tr><td rowspan="3">Klimaatadaptatie</td><td>Overstromingen</td><td>Impact van het overstromingsrisico op de ontwikkeling</td></tr><tr><td>Droogte</td><td>Impact van droogte op de ontwikkeling</td></tr><tr><td>Rainproof</td><td>Impact van een hevige bui (120 mm per 2 uur) op de ontwikkeling</td></tr><tr><td rowspan="4">Ruimtegebruik</td><td>Recreatie</td><td>Impact van de ontwikkeling op recreatiegebieden</td></tr><tr><td>Landbouw</td><td>Impact van de ontwikkeling op waardevolle landbouwgrond, -gebieden</td></tr><tr><td>Grondeigendom</td><td>De mate van grond in bezit van overheden en/of hoeveel eigenaren geraakt kunnen worden</td></tr><tr><td>Energienetwerken</td><td>Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa</td></tr><tr><td rowspan="2">Energie en Circulariteit</td><td>Netcapaciteit</td><td>Impact van netcongestie op de ontwikkelingen</td></tr><tr><td>Energie</td><td>Kansen voor duurzame energieopwekking bij de ontwikkeling</td></tr><tr><td>Sociaal en vitaal</td><td>Economie</td><td>Impact en kansen op werkgelegenheid, kennis & innovatie bij de ontwikkeling</td></tr><tr><td>Defensiespecifiek</td><td>Geschiktheid voor militair gebruik</td><td>Nabijheid genie-eenheden (en andere gebruikers)</td></tr></table>	Hoofdthema	Thema	Beschouwde aspecten	Gezonde en Veilige Leefomgeving	Geluid	Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaai, wegverkeerslawaai, spoorweglawaai, industriellawaai en vice versa	Luchtkwaliteit	Impact van de ontwikkeling op de concentraties stikstofdioxide, fijn stof en ultra fijn stof	Externe veiligheid	Impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico van de ontwikkeling en vice versa	Licht	Impact van lichthinder door de ontwikkeling	Bodem en water	Bodem	Impact op de bodemsoort, bodemverontreiniging door de ontwikkeling. impact van bodemdaling en onafgedekte bodem en sponswerking	Oppervlaktewater	Impact op het watersysteem, de kwaliteit en kwantiteit van aanwezig oppervlaktewater	Grondwater	Impact op grondwater (kwantitatief, kwalitatief) door de ontwikkeling en impact op drinkwater	Waterveiligheid	Impact op waterveiligheid	Natuur, landschap en historie	Natuur	Natuurnetwerk Nederland, Natura 2000 (incl. stikstof), beschermde soorten	Erfgoed	Impact op beschermde cultuurhistorische waarden	Landschap	Impact op landschappelijke waarden	Geomorfologie	Impact op aardkundige waarden	Archeologie	Impact op archeologische verwachtingswaarde, beschermde gebieden	Klimaatadaptatie	Overstromingen	Impact van het overstromingsrisico op de ontwikkeling	Droogte	Impact van droogte op de ontwikkeling	Rainproof	Impact van een hevige bui (120 mm per 2 uur) op de ontwikkeling	Ruimtegebruik	Recreatie	Impact van de ontwikkeling op recreatiegebieden	Landbouw	Impact van de ontwikkeling op waardevolle landbouwgrond, -gebieden	Grondeigendom	De mate van grond in bezit van overheden en/of hoeveel eigenaren geraakt kunnen worden	Energienetwerken	Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa	Energie en Circulariteit	Netcapaciteit	Impact van netcongestie op de ontwikkelingen	Energie	Kansen voor duurzame energieopwekking bij de ontwikkeling	Sociaal en vitaal	Economie	Impact en kansen op werkgelegenheid, kennis & innovatie bij de ontwikkeling	Defensiespecifiek	Geschiktheid voor militair gebruik	Nabijheid genie-eenheden (en andere gebruikers)
Hoofdthema	Thema	Beschouwde aspecten																																																										
Gezonde en Veilige Leefomgeving	Geluid	Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaai, wegverkeerslawaai, spoorweglawaai, industriellawaai en vice versa																																																										
	Luchtkwaliteit	Impact van de ontwikkeling op de concentraties stikstofdioxide, fijn stof en ultra fijn stof																																																										
	Externe veiligheid	Impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico van de ontwikkeling en vice versa																																																										
	Licht	Impact van lichthinder door de ontwikkeling																																																										
Bodem en water	Bodem	Impact op de bodemsoort, bodemverontreiniging door de ontwikkeling. impact van bodemdaling en onafgedekte bodem en sponswerking																																																										
	Oppervlaktewater	Impact op het watersysteem, de kwaliteit en kwantiteit van aanwezig oppervlaktewater																																																										
	Grondwater	Impact op grondwater (kwantitatief, kwalitatief) door de ontwikkeling en impact op drinkwater																																																										
	Waterveiligheid	Impact op waterveiligheid																																																										
Natuur, landschap en historie	Natuur	Natuurnetwerk Nederland, Natura 2000 (incl. stikstof), beschermde soorten																																																										
	Erfgoed	Impact op beschermde cultuurhistorische waarden																																																										
	Landschap	Impact op landschappelijke waarden																																																										
	Geomorfologie	Impact op aardkundige waarden																																																										
	Archeologie	Impact op archeologische verwachtingswaarde, beschermde gebieden																																																										
Klimaatadaptatie	Overstromingen	Impact van het overstromingsrisico op de ontwikkeling																																																										
	Droogte	Impact van droogte op de ontwikkeling																																																										
	Rainproof	Impact van een hevige bui (120 mm per 2 uur) op de ontwikkeling																																																										
Ruimtegebruik	Recreatie	Impact van de ontwikkeling op recreatiegebieden																																																										
	Landbouw	Impact van de ontwikkeling op waardevolle landbouwgrond, -gebieden																																																										
	Grondeigendom	De mate van grond in bezit van overheden en/of hoeveel eigenaren geraakt kunnen worden																																																										
	Energienetwerken	Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa																																																										
Energie en Circulariteit	Netcapaciteit	Impact van netcongestie op de ontwikkelingen																																																										
	Energie	Kansen voor duurzame energieopwekking bij de ontwikkeling																																																										
Sociaal en vitaal	Economie	Impact en kansen op werkgelegenheid, kennis & innovatie bij de ontwikkeling																																																										
Defensiespecifiek	Geschiktheid voor militair gebruik	Nabijheid genie-eenheden (en andere gebruikers)																																																										

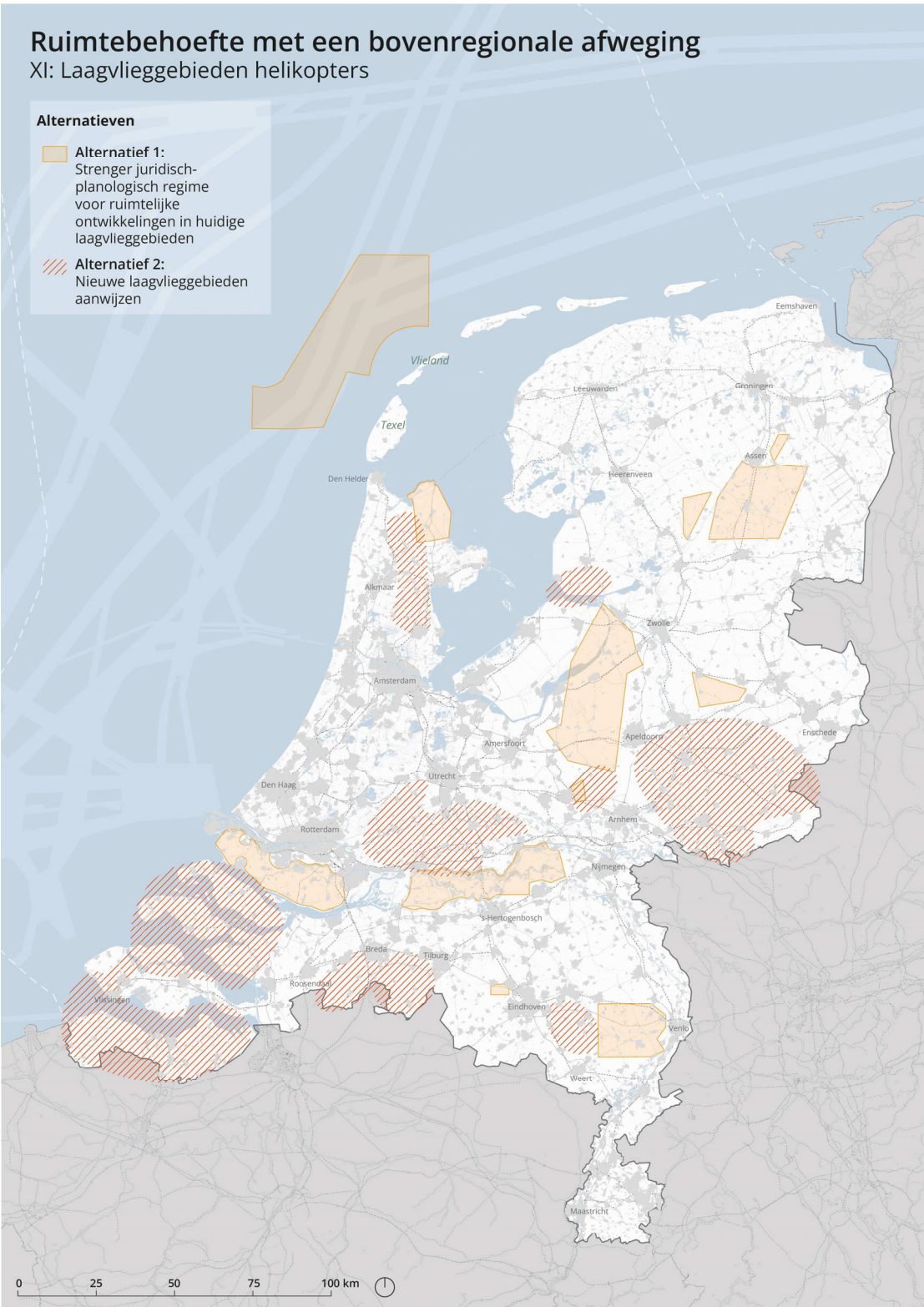
	Raakvlakken	Interferentie met Rijksbelangen	Kansen en bedreigingen vanuit lopende Rijksprogramma's
--	-------------	---------------------------------	--

FUNCTIONELE (OPERATIONELE) BEHOEFTE: Laagvlieggebieden helikopters	
Toelichting op de functionele (operationele) behoefte	Het risico op een grootschalig conflict op het Europees continent werd jarenlang als beperkt ervaren. Hierdoor is de focus van Defensie jarenlang meer op de tweede hoofdtak geweest, waarbij de verwachting was dat de eventuele vijand niet over geavanceerde wapensystemen kon beschikken en de voordelen van de derde dimensie optimaal konden worden benut. De Russische inval in Oekraïne en het wijdverspreide gebruik van luchtdoelraketten in zo'n conflict bevestigt dat de noodzaak voor het vliegen op beperkte hoogte nooit weg is geweest. Het is van levensbelang dat Defensie haar vliegend personeel in staat stelt deze manier van vliegen adequaat te beoefenen. In omstandigheden waarbij sprake is van een verhoogde dreiging is vliegen op hoogte geen optie. Helikopters moeten laagvliegen om zo lang mogelijk ongezien te blijven voor vijandelijke eenheden. Ze zoeken dekking op lage hoogte achter obstakels, zoals rijen bomen, heuvels of gebouwen. Door laag te vliegen kan de helikopter ook buiten het radarbeeld van de tegenstander blijven. Ook weersomstandigheden kunnen soms dwingen tot laagvliegen. Laagvliegen vraagt om specifieke training en ervaring. Hiervoor zijn in Nederland laagvlieggebieden toegewezen. In deze gebieden mogen helikopters zo laag vliegen als voor de uitvoering van de opdracht noodzakelijk is. Defensie verwacht een structurele toename van het aantal helikopterbewegingen in de laagvlieggebieden in Nederland. Dat heeft o.a. te maken met de veranderende veiligheidssituatie en dus ook een veranderende taakstelling van helikopters en de andere Defensieonderdelen waarmee zij nauw samenwerken tijdens missie én training. Een onderdeel hiervan is een toename in laagvliegtraining, omdat laagvliegen noodzakelijk is tijdens missies in een hoger geweldsspectrum
Onderbouwing van de functionele (operationele) behoefte	Er is meer diversiteit in de laagvlieggebieden nodig om afwisseling in de trainingen te realiseren. Dit verbetert de kwaliteit van de training. Inspelen op uiteenlopende variabelen en onbekende situaties zijn belangrijke elementen die bijdragen aan effectieve training voor helikopterbemanningen. Op die manier kunnen de bemanningen steeds aan nieuwe situaties worden blootgesteld en treedt geen gewenning op omdat zij het gebied al kennen. Met het beperkt aantal laagvlieggebieden van nu, kennen de bemanningen alle routes, dorpen, boscomplexen etc. al uit hun hoofd. De situationele awareness is daarmee te groot en niet representatief voor inzet. Tijdens inzet moet men letterlijk en figuurlijk manoeuvreren in het onbekende. Dit moet zo dus ook aan bod komen tijdens de gereedstelling. De laagvlieggebieden in Nederland zijn in de meeste gevallen geen oefenterreinen en liggen door Nederland verspreid, soms rond grote steden (bijvoorbeeld de GLV X die pal ten zuiden van Rotterdam gelegen is, maar ook de GLV IX, net ten noorden van 's Hertogenbosch) waardoor grote delen van deze laagvlieggebieden niet bruikbaar zijn voor hun doel – laagvliegen. In de laagvlieggebieden liggen dikwijls ook dorpen, boerderijen, paardenweides, natuurgebieden en eendenkooien – obstakels waar niet laag overheen gevlogen mag worden of in ieder geval zoveel mogelijk moeten worden vermeden. Helikoptervliegers houden daarnaast rekening met de afleiding die zij kunnen veroorzaken wanneer zij laag langs een drukke weg zouden vliegen en mijden deze op lagere hoogte. De kwaliteit van de laagvlieggebieden is hiermee beperkt. Ook wordt de beschikbare ruimte binnen de gebieden hierdoor steeds beperkter. De situatie in deze gebieden verslechtert doordat er geen planologisch regime geldt dat het laagvliegbelang dient. Door het ontbreken van dit regime zijn o.a. het laagvlieg-oefengebied in de Wieringermeer onbruikbaar geworden voor de luchtmacht. Het is daarom belangrijk dat de status van laagvlieggebieden juridisch is geborgd ten aanzien van het wel of niet plaatsen van obstakels in deze gebieden. Het is gewenst om het oefenen met laagvliegen te koppelen aan het oefenen in verstedelijkt gebied (behoefte 5) en de realisatie van een nieuw amfibisch oefengebied (behoefte 6). Zodoende wordt de beschikbaar gestelde ruimte voor meerdere doeleinden efficiënt gebruikt. Als laatste kunnen met een uitbreiding van het aantal gebieden de vliegbewegingen worden gespreid. Hierdoor kan de belasting op de huidige laagvlieggebieden, waaronder het gebied Maas en Waal, worden verlicht.

Kan de behoefte worden gekwantificeerd? huidige situatie en de gevraagde groei (bewegingen, dagen, uren, frequenties etc.)?	Momenteel zijn 1378 uren per jaar vergund voor laagvliegen, verdeeld over de verschillende laagvlieggebieden (Vergunning 12-09-2012 DGNR-RRE / 12315612). Dit maximum komt niet overeen met de kwantitatieve behoefte. De kwantitatieve behoefte is gesteld op circa 2000 uur. Met de Defensienota 2022 is die behoefte uitgebreid vanwege de amfibische taak met de NH-90 en Special Operations Forces (SOF)-air met de Cougar (cougar wordt in 2028 vervangen door Caracal). Daarnaast is meer training (in laagvliegen) nodig i.v.m. de verschuiving van de focus naar hoofdtak 1. De kwantitatieve behoefte komt daarmee op circa 2500 uren per jaar. Dat is dus 1122 uur meer dan nu vergund. In de ideale situatie zou het in heel Nederland zijn toegestaan om laag te vliegen. Dat is echter, gezien de beperkte ruimte in Nederland, moeilijk realiseerbaar. Een exacte berekening van de minimaal benodigde laagvliegruimte is moeilijk te maken. Immers, de kwaliteit (voldoende ruimte, weinig bebouwing, integratie met landmacht en marine en rendabele afstand) bepalen in grote mate de bruikbaarheid van een laagvlieggebied. De benodigde aanvullende oppervlakte wordt in lijn getrokken met de extra behoefte van 1122 laagvlieguren (+81%). Om de noodzakelijke afwisseling in de training aan te kunnen brengen en te compenseren voor de toegenomen obstakels binnen de huidige gebieden is 81% van het totaal aan huidige oppervlakte nodig. 81% van 297.712 ha = 241.147 extra ha. Des te meer oppervlakte wordt toegekend, des te meer sprake is van afwisseling in training en dus hogere geoefendheid.
Waarom behoefte in NLD en niet in het buitenland?	Reeds zo veel als mogelijk wordt naar het buitenland geëxporteerd. Helikopters staan permanent in de Verenigde Staten voor opleiding en training. Daarnaast vinden vliegtechnische oefeningen zoals <i>High-, Hot-, Cold- en Tacblaze standaard</i> in het buitenland plaats. Als laatste worden overige (grote) oefeningen regelmatig in het buitenland georganiseerd, mits toegestaan door internationale partners. Voor al deze oefeningen geldt dat het grote logistiek inspanning vergt met financiële en personele consequenties. Ook geldt dat internationale partners gebruik maken van Nederlandse locaties i.v.m. internationale samenwerking en <i>quid pro quo-principe</i>. Geluidsoverlast is niet een uniek Nederlands fenomeen, ook in de verschillende gebieden in het buitenland waar Defensie gebruik maakt van laagvliegregelingen dienen de vliegers overlast zoveel mogelijk te voorkomen.
Zijn er internationale verplichtingen en wat is de bron en status?	N.v.t. onderdeel van de gereedstelling van helikopters, incl. uitbreiding van de taakstelling in de Defensienota als gevolg van de verslechterde veiligheidssituatie.
Bijbehorende ruimtebehoefte	Extra laagvlieggebieden met voldoende ruimte om situationele awareness, procedures en missies te trainen. Het gaat om ruimte om te manoeuvreren tussen en om obstakels en uiteenlopende variabelen.
Locatie-eisen	Criteria voor de geschiktheid van een gebied zijn: - Voldoende ruimte. Hiervoor gelden de volgende referenties: - o Laagvlieggebieden Maas-Waal (51.307 ha) en Voorne-Putten (41.098 ha) zijn qua omvang goed, mits die ruimte ook kan worden gebruikt en er niet een groot deel afvalt i.v.m. aaneengesloten bebouwing en windmolens. - o Laagvlieggebieden Oirschot (1770 ha) en Eder- en Ginkelse heide (1315 ha) zijn vrij klein. Een omvang zoals deze gebieden krijgen niet de voorkeur, want de ruimte is beperkter om een goede training uit te voeren. - Primair de afstand tot de vliegvelden ter beschikking voor helikopters, te weten Gilze-Rijen en de Kooy en secundair Deelen. Het gebied moet met helikopter binnen afzienbare tijd, bij voorkeur maximaal 30 minuten vliegen (60km), te benaderen zijn. - Geen wezenlijke aanwezigheid van windturbines (bestaand of gepland); - Gewassen en veehouderijen (geen selectie criterium). - Combinatie met oefengebied verstedelijkt gebied (behoefte 5) en amfibisch oefengebied (behoefte 6).
Alternatieven ("hoe") & Varianten ("waar")	(1) De huidige gebieden met een stringent juridisch planologisch regime (2) extra gebieden aanwijzen. En introductie licht planologisch regime voor de huidige en extra gebieden.

Onderbouwing van de totstandkoming alternatieven	(1) Uitbreiding van vliegvuren in en juridische bescherming van huidige gebieden is een alternatief. Met dit alternatief wordt echter niet voldaan aan de behoefte aan afwisseling in gebieden en het rendement van vliegvuren. De mogelijkheden in afwisseling zijn in de tijd alleen maar minder geworden omdat de beschikbare ruimte per gebied is afgenomen. (2) Nieuwe, potentieel geschikte gebieden zijn geselecteerd in een eerdere fase (2020). Deze potentieel geschikte gebieden (varianten) zijn weergegeven in het kaartbeeld bij deze factsheet. Deze gebieden zijn geselecteerd op basis van geschiktheid: in eerste instantie gelet op de afstand tot Vlb Gilze-Rijen, MVK De Kooy en Vlb Deelen, kwetsbare natuur en verstedelijking. In tweede instantie is middels veldwerk een kwalitatieve beoordeling van de gebieden uitgevoerd, en zijn de gebieden geoptimaliseerd. Ondanks de optimalisatie is wel al bekend dat binnen deze gebieden een beperkt gedeelte minder of niet geheel geschikt is. Daarom dient de uiteindelijke vorm van het potentiële laagvlieggebied binnen de zoekgebieden nader te worden vastgesteld. Voor gebieden verder weg van standplaatsen, zoals drie in Drenthe geldt dat deze niet dagelijks gebruikt kunnen worden, gezien de maximale afstand die helikopters kunnen afleggen. Door helikopteractiviteiten te verplaatsen van Vlb Gilze-Rijen naar Vlb Deelen kunnen ook noordelijke gebieden meer gebruikt worden. Tevens zijn voor deze gebieden het toegestane vliegvuren ontoereikend. Als het mogelijk blijkt om extra gebieden aan te wijzen, dan kan Defensie ook kritisch kijken of er reeds aangewezen gebieden kunnen komen te vervallen bijvoorbeeld vanwege de feitelijk afgenomen bruikbaarheid (bijv. als gevolg van bebouwing of aanleg van windparken of afstand van de standplaatsen)																																						
Beoordelingskader voor het planMER	Voor de laagvlieggebieden geldt dat met name naar geluid, impact op energietransitie, natuur en landbouw gekeken wordt. Vanuit het beoordelingskader voor deze behoefte worden de volgende thema's uit tabel 5.1 beschouwd in het planMER: <table><tr><th>Hoofdthema</th><th>Thema</th><th>Beschouwde aspecten</th></tr><tr><td rowspan="5">Gezonde en Veilige Leefomgeving</td><td>Geluid</td><td>Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaaai, wegverkeerslawaaai, spoorweglawaaai, industrielawaaai en vice versa</td></tr><tr><td>Luchtkwaliteit</td><td>Impact van de ontwikkeling op de concentraties stikstofdioxide, fijn stof en ultra fijn stof</td></tr><tr><td>Externe veiligheid</td><td>Impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico van de ontwikkeling en vice versa</td></tr><tr><td>Licht</td><td>Impact van lichthinder door de ontwikkeling</td></tr><tr><td>Trillingen</td><td>Impact van trillingen op de ontwikkeling en vice versa</td></tr><tr><td colspan="3"></td></tr><tr><td>Natuur, landschap en historie</td><td>Natuur</td><td>NNN, Natura 2000 (incl. stikstof)</td></tr><tr><td colspan="3"></td></tr><tr><td>Ruimtegebruik</td><td>Energienetwerken</td><td>Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa</td></tr><tr><td colspan="3"></td></tr><tr><td>Defensiespecifiek</td><td>Geschiktheid militair gebruik</td><td>Afwisselende oefenmogelijkheden (leereffect)</td></tr><tr><td colspan="3"></td></tr><tr><td>Raakvlakken</td><td>Interferentie met Rijksbelangen</td><td>Kansen en bedreigingen vanuit lopende Rijksprogramma's</td></tr></table>	Hoofdthema	Thema	Beschouwde aspecten	Gezonde en Veilige Leefomgeving	Geluid	Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaaai, wegverkeerslawaaai, spoorweglawaaai, industrielawaaai en vice versa	Luchtkwaliteit	Impact van de ontwikkeling op de concentraties stikstofdioxide, fijn stof en ultra fijn stof	Externe veiligheid	Impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico van de ontwikkeling en vice versa	Licht	Impact van lichthinder door de ontwikkeling	Trillingen	Impact van trillingen op de ontwikkeling en vice versa				Natuur, landschap en historie	Natuur	NNN, Natura 2000 (incl. stikstof)				Ruimtegebruik	Energienetwerken	Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa				Defensiespecifiek	Geschiktheid militair gebruik	Afwisselende oefenmogelijkheden (leereffect)				Raakvlakken	Interferentie met Rijksbelangen	Kansen en bedreigingen vanuit lopende Rijksprogramma's
Hoofdthema	Thema	Beschouwde aspecten																																					
Gezonde en Veilige Leefomgeving	Geluid	Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaaai, wegverkeerslawaaai, spoorweglawaaai, industrielawaaai en vice versa																																					
	Luchtkwaliteit	Impact van de ontwikkeling op de concentraties stikstofdioxide, fijn stof en ultra fijn stof																																					
	Externe veiligheid	Impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico van de ontwikkeling en vice versa																																					
	Licht	Impact van lichthinder door de ontwikkeling																																					
	Trillingen	Impact van trillingen op de ontwikkeling en vice versa																																					
Natuur, landschap en historie	Natuur	NNN, Natura 2000 (incl. stikstof)																																					
Ruimtegebruik	Energienetwerken	Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa																																					
Defensiespecifiek	Geschiktheid militair gebruik	Afwisselende oefenmogelijkheden (leereffect)																																					
Raakvlakken	Interferentie met Rijksbelangen	Kansen en bedreigingen vanuit lopende Rijksprogramma's																																					

FUNCTIONELE (OPERATIONELE) BEHOEFTE: Helikopterlandingsplaatsen	
Toelichting op de functionele (operationele) behoefte	De transporthelikopters van Defensie worden ingezet voor het vervoer van personeel en materieel. Dit gebeurt vaak onder extreme omstandigheden, zoals onder vijandelijke dreiging, in gevaarlijk terrein en met slecht weer. Dit vraagt om een intensief opleidings-, trainings- en oefenprogramma. Niet alleen voor de helikopterbemanningen, maar ook voor en met grondeenheden waarmee zij nauw samenwerken. Binnen dit programma is tactisch landen en opstijgen onder gesimuleerde gevechtssomstandigheden de kernactiviteit. Hierbij komen tal van factoren samen, zoals uiteenlopende weersomstandigheden, vijandsituaties en terreinen. De noodzaak voor een goed opleidings-, trainings- en oefenprogramma met ruimte voor tactisch landen en opstijgen is de afgelopen periode alleen maar toegenomen. Dit heeft te maken met de richtlijnen in de Defensievisie en Maatregelennota om de operationele gereedheid (OG) te versterken, de focus te verschuiven van hoofdtak 2 naar 1, het oprichten van Special Operations Forces (SOF)-air en de nieuwe amfibische taak met de NH-90. Naast ruimte voor tactische activiteiten van de luchtmacht zelf, hebben landmacht, marine en de marechaussee eveneens behoefte aan extra ruimte t.b.v. tactisch helikopteroptreden. Landen en opstijgen mag niet zomaar overal. Voor militaire helikopters is een juridisch kader voor het gebruik van zogenaamde helikopterlandingsplaatsen (HLP'en) op kazernes en militaire oefenterreinen van kracht. Dit kader is een verzameling van ministeriële luchthavenregelingen (LHR) om eventuele hinder voor de omgeving in te kaderen. Met deze verzameling LHR hebben 15 locaties in Nederland een status als HLP. Het gaat om ASK Oldebroek, de Vliehors, Assen, Rijen, Waalsdorpervlakte, Beekhuizerzand, Eder- en Ginkelse heide, Stroese Zand, Oirschot, Arnhemse heide, Marnewaard, Garderense Veld, Vlasakkers, Leusderheide en de Ermelose heide. Per locatie betreft het één of enkele coördinaten met een straal van 50 meter, een maximaal toegestaan aantal vliegtuigbewegingen (VTB) en vaste in- en uitvliegroutes.
Onderbouwing van de functionele (operationele) behoefte	(a) Naast het transporteren van goederen en personen moeten helikoptereenheden samen met grondtroepen in staat zijn zogeheten <i>air assaults</i> en <i>raids</i> uit te voeren. Dit zijn missietypes waarin verschillende eenheden van verschillende omvang (peloton, compagnie, bataljon) in het terrein worden afgezet, tijdens het gevecht worden ondersteund en vervolgens weer worden opgehaald. Hier worden verschillende eisen aan gesteld, zoals precisie, tijdigheid en heimelijkheid. Ook moeten eenheden om kunnen gaan met diverse weersomstandigheden, vijandsituaties, terreinen (waaronder <i>brownout</i>/ stofwolk condities) en diverse interne/externe ladingen. Dit geldt al voor de ondersteuning van 11 Luchtmobiele Brigade, maar wordt uitgebreid met SOF-air en amfibisch optreden. Ook worden hogere eisen gesteld vanwege inzet in het hogere geweldsspectrum m.b.t. hoofdtak 1. Door deze veranderde positie van helikopters in het gevecht is aantal toegekende VTB ontoereikend. Specifiek voor <i>brownout</i> training geldt dat alleen Oirschot en Leusderheide beschikken over adequate zandvlaktes. Het totaal aan toegekende VTB voor deze locaties is ontoereikend om geoefend te zijn voor landen en opstijgen in <i>brownout</i> condities (b) Inspelen op uiteenlopende variabelen en onbekende situaties zijn belangrijke elementen die bijdragen aan effectieve training voor helikopterbemanningen en grondeenheden. Het is om die reden belangrijk dat er een variëteit aan HLP'en beschikbaar is om de gewenste afwisseling te realiseren. Op die manier kunnen de getrainde eenheden steeds aan nieuwe situaties worden blootgesteld en treedt geen gewinning op omdat zij de locatie al kennen. Tactische landingen op slechts enkele locaties conditioneerde bemanningen en grondeenheden, waardoor de toegevoegde waarde van de training beperkt blijft. Militair optreden is adequaat reageren op onbekende situaties, daardoor is afwisseling van activiteiten m.b.t. gereedstellen noodzakelijk. (c) Zowel in het belang van de getrainde eenheden als dat van de omgeving, is keuzevrijheid essentieel. Keuzevrijheid is nodig om in de tactische planningsprocessen variabelen als grondtactisch plan, weer, vijand en terrein mee te nemen. Ook is keuzevrijheid nodig vanwege vliegveiligheid. Het komt namelijk regelmatig voor dat een landingslocatie tijdelijk ongeschikt is door zaken als wind, drassigheid door overvloedige regen en begroeiing. Keuzevrijheid en variatie geldt niet al-

	leen voor de helikopterbemanningen zelf, maar ook voor de grondeenheden waarmee zij samenwerken. Zo is er keuzevrijheid nodig in landingslocaties met wisselende formaties (groepen helikopters) en in- en uitvliegroutes. Om deze keuzevrijheid te realiseren, om de ruimte in de bestaande gebieden te vergroten. De behoefte is om het gehele militaire oefenterrein te kunnen gebruiken voor het uitvoeren van helikoptervliegbevingen. Iedere afbakening betekent in principe beperking in flexibiliteit en verlies aan oefen- of trainingswaarde. Ook biedt dit koppelen aan de behoefte om te oefenen in verstedelijkt gebied (5) en het realiseren van een nieuw amfibisch oefengebied (6). Door deze functies te combineren kan er geoefend worden op landen op nieuw terrein en het samenwerken met grondeenheden.
Kan de behoefte worden gekwantificeerd? huidige situatie en de gevraagde groei (bewegingen, dagen, uren, frequenties etc.)?	De toekomstgerichte inzet van helikopters vraagt om flexibel gebruik van het terrein (geen vaste coördinaten en vaste aan- en uitvliegroutes) en een toename tot 24.000 vliegtuigbewegingen.
Waarom behoefte in NLD en niet in het buitenland?	Reeds zo veel als mogelijk wordt naar het buitenland geëxporteerd. Helikopters staan permanent in de Verenigde Staten voor opleiding en training. Daarnaast vinden vliegtechnische oefeningen zoals <i>High-, Hot-, Cold- en Tacblaze standaard</i> in het buitenland plaats. Als laatste worden overige (grote) oefeningen regelmatig in het buitenland georganiseerd, mits toegestaan door internationale partners. Voor al deze oefeningen geldt dat het grote logistiek inspanning vergt met financiële en personele consequenties. Ook geldt dat internationale partners gebruik maken van Nederlandse locaties i.v.m. internationale samenwerking en <i>quid pro quo-principe</i>.
Zijn er internationale verplichtingen en wat is de bron en status?	De internationale verplichting volgt uit NDPP en staat weergegeven in de Capability Code AVN-HTM (<i>aviation helicopter transport medium</i>) 1.01: <i>Capable of conducting Air Movement, Air Mobile, Aero-medical Evacuation, Airborne, Reconnaissance, Surveillance, C3 Support, Personnel Recovery and Aerial Delivery missions</i>. Ook volgt de verplichting uit de capability code SOF-SOATU-RW-TR (Special Operations Air Task Unit-Rotary Wing/Tilt Rotor) 2.06: <i>Capable of air transport to prepared / unprepared landing zones and marked / unmarked drop zones</i> en 3.10: <i>Capable of landing or hovering safely and effectively over land and water, day and night, in degraded visual environments (snow, desert or other areas with minimum references). (including personnel and equipment air drops)</i>.
Bijbehorende ruimtebehoefte	Het betreft het toewijzen van helikopteroptreden op extra militaire terreinen en het aanpassen van het juridisch kader.
Locatie-eisen	<i>Type gebied</i> Het criterium voor de omvang van het gebied is niet zwart-wit. Opleiden, trainen en oefenen vindt plaats in diverse vormen. Soms vindt een activiteit plaats met één toestel zonder grondtroepen, soms met meerdere toestellen met of zonder grondtroepen. Een andere keer gaat de activiteit gepaard met een grondtactisch plan. Doordat de omvang van de eenheden kan oplopen tot bataljonsgrootte, moeten enkele gebieden een omvang hebben voor een bataljonsgevecht en landingen met meerdere helikopters tegelijkertijd. Voor het criterium type gebied zijn drie elementen noemenswaardig, namelijk zandvlakte, verstedelijkt gebied en kustgebied. • Zandvlakte: Helikopterbemanningen moeten in staat zijn om in zandvlaktes te kunnen landen. Landen op zand is de meest uitdagende landing. Vlak boven de grond ontstaat een zogenaamde <i>brownout</i> en verliest de bemanning zicht op de grond. Het vergt uitvoerige training om dit type landingen veilig uit te kunnen voeren. • Verstedelijkt gebied: Conflicten vinden niet alleen plaats buiten steden. Ook binnen verstedelijkt gebied moeten helikopters samen met grondeenheden ingezet kunnen worden. Met name van SOF-

	eenheden wordt dit verwacht. Dit is dan ook de drijfveer om landingen met helikopters mogelijk te maken in/nabij Marnehuizen of in een eventueel nieuw oefengebied (behoefte 5). • Kustgebied: Door de amfibische taak met de NH-90, moet dit type helikopter in staat zijn landingen te beoefenen in kustgebieden. <i>Nabijheid</i> HLP'en moeten op rendabele afstand gelegen zijn van de vliegvelden van de helikopters. Daarnaast moeten de HLP'en op rendabele afstand liggen van de laagvlieggebieden en bij voorkeur binnen de laagvlieggebieden (met de eventuele uitbreiding van het aantal laagvlieggebieden ontstaan daarvoor meer mogelijkheden.) Ook moeten HLP'en beschikbaar zijn op rendabele afstand van de grondeenheden waarmee wordt getraind. Voorheen werd voornamelijk met Luchtmobiel getraind. Met SOF-air en de amfibische taak wordt dat uitgebreid met SOF-eenheden en mariniers. Er is sprake van een rendabele afstand indien helikopters in een vlucht van twee uur, na vertrek vanuit standplaats Gilze-rijen (en NH-90 de MVK De Kooy) in staat zijn grondtroepen op te pikken, minimaal 1 uur gezamenlijk te trainen, grondtroepen af te zetten en terug te keren naar de standplaats, eventueel gepaard met tussentijdse landingen voor extra brandstof. Dat komt neer op 30 minuten vliegtijd vanaf vliegveld naar de HLP'en (+/-60km).																								
Te onderzoeken alternatieven in planMER	De behoefte naar meer helikopterlandingsplaatsen kent verschillende oplossingsrichtingen. Voor gedeelten van de behoefte worden in het MER alternatieven onderzocht: - Alternatief 1 – Intensiveren bestaande helikopterlandingsplaatsen - Alternatief 2 – Intensiveren, inclusief uitbreiding helikopterlandingsplaatsen op land binnen een straal van 60 km van Gilze-Rijen, Deelen en MVK De Kooy en 60km van: - oSchaarsbergen - oAssen - oRoosendaal - oNieuw Milligen																								
	De alternatieven gaan intensiveren en creëren van helikopterlandingsplaatsen. Dit heeft impact op het ruimtebeslag binnen oefenterreinen en daar aanwezige waarden (bovengronds en bovenlaag ondergrond). Daarom gaat het om de effecten van de helikopters zelf (zoals geluid). Vanuit het beoordelingskader voor deze behoefte worden de volgende thema's uit tabel 5.1 beschouwd in het planMER: <table><tr><th>Hoofdthema</th><th>Thema</th><th>Beschouwde aspecten</th></tr><tr><td rowspan="3">Gezonde en Veilige Leefomgeving</td><td>Geluid</td><td>Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaai, wegverkeerslawaai, spoorweglawaai, industriellawaai en vice versa</td></tr><tr><td>Licht</td><td>Impact van lichthinder door de ontwikkeling</td></tr><tr><td>Trillingen</td><td>Impact van trillingen op de ontwikkeling en vice versa</td></tr><tr><td rowspan="2">Natuur, landschap en historie</td><td>Natuur</td><td>NNN, Natura 2000 (incl. stikstof), beschermde soorten</td></tr><tr><td>Landschap</td><td>Impact op landschappelijke waarden</td></tr><tr><td>Ruimtegebruik</td><td>Energienetwerken</td><td>Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa</td></tr><tr><td>Defensiespecifiek</td><td>Geschiktheid militair gebruik</td><td>Impact op oefenmogelijkheden</td></tr><tr><td>Raakvlakken</td><td>Interferentie met Rijksbelangen</td><td>Kansen en bedreigingen vanuit lopende Rijksprogramma's</td></tr></table>	Hoofdthema	Thema	Beschouwde aspecten	Gezonde en Veilige Leefomgeving	Geluid	Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaai, wegverkeerslawaai, spoorweglawaai, industriellawaai en vice versa	Licht	Impact van lichthinder door de ontwikkeling	Trillingen	Impact van trillingen op de ontwikkeling en vice versa	Natuur, landschap en historie	Natuur	NNN, Natura 2000 (incl. stikstof), beschermde soorten	Landschap	Impact op landschappelijke waarden	Ruimtegebruik	Energienetwerken	Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa	Defensiespecifiek	Geschiktheid militair gebruik	Impact op oefenmogelijkheden	Raakvlakken	Interferentie met Rijksbelangen	Kansen en bedreigingen vanuit lopende Rijksprogramma's
Hoofdthema	Thema	Beschouwde aspecten																							
Gezonde en Veilige Leefomgeving	Geluid	Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaai, wegverkeerslawaai, spoorweglawaai, industriellawaai en vice versa																							
	Licht	Impact van lichthinder door de ontwikkeling																							
	Trillingen	Impact van trillingen op de ontwikkeling en vice versa																							
Natuur, landschap en historie	Natuur	NNN, Natura 2000 (incl. stikstof), beschermde soorten																							
	Landschap	Impact op landschappelijke waarden																							
Ruimtegebruik	Energienetwerken	Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa																							
Defensiespecifiek	Geschiktheid militair gebruik	Impact op oefenmogelijkheden																							
Raakvlakken	Interferentie met Rijksbelangen	Kansen en bedreigingen vanuit lopende Rijksprogramma's																							

Datum

9 februari 2024

Zaaknummer

2023-015819

OnderwerpZienswijze Nationaal Programma
Ruimte voor Defensie**Inlichtingen bij**Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl**Blad**

1 van 9

Staatssecretaris van Defensie
De heer C.A. van der Maat
Postbus 20701
2500 ES DEN HAAG

Geachte heer Van der Maat,

Op 15 december 2023 heeft u de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) Nationaal Programma Ruimte voor Defensie vastgesteld. In deze notitie beschrijft u de behoeften van Defensie om te transformeren naar een toekomstgerichte krijgsmacht. Ook beschrijft u op welke manier u de gevolgen voor de leefomgeving gaat onderzoeken. Wij maken graag gebruik van de gelegenheid om een zienswijze in te dienen.

1. Impact op Gelderland

U beschrijft 13 behoeften met betrekking tot ruimte, waarbij een bovenregionale afweging nodig is om geschikte locaties te selecteren. Meer dan de helft van deze behoeften heeft invloed op de provincie Gelderland, omdat één of meerdere alternatieve locaties binnen onze provincie worden overwogen. Voorbeelden hiervan zijn het zoeken naar een nieuw terrein voor het oefenen en trainen met explosieven, laagvlieggebieden voor helikopters, en het aanwijzen van een extra locatie voor grootschalige munitieopslag.

Daarnaast beschrijft u 44 behoeften met een ruimtevraag waarvoor slechts één specifieke locatie geschikt is. Van deze behoeften worden er 9 in Gelderland voorzien. Voorbeelden hiervan zijn de uitbreiding van raccordement 't Harde, de vergroting van de milieu- en gebruiksruimte voor het Infanterie Schietkamp in Harskamp en het uitbreiden van helikopteractiviteiten op Deelen om vliegbasis Gilze Rijen te ontlasten.

Ondanks verschillen in aard en omvang, zal de impact van deze plannen op Gelderland en haar gemeenten groot zijn. Dit brengt zowel uitdagingen als kansen met zich mee. Terecht schrijft u dat de ruimte schaars is en er meerdere maatschappelijke belangen zijn die om ruimte vragen, bijvoorbeeld in het kader van de woningbouwopgave, de energietransitie en natuurherstel.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nlBNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2GBtw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751 provincie
Gelderland

Datum

9 februari 2024

Zaaknummer

2023-015819

Blad

2 van 9

2. Participatie

De impact van uw plannen is aanzienlijk, zowel voor de provincie Gelderland als voor diverse Gelderse gemeenten. We waarderen het feit dat u dit erkent en dat u ons betreft bij de ontwikkeling van uw plannen, zoals blijkt uit uw Participatieplan en het gesprek dat ons college met u heeft gevoerd.

We blijven graag in gesprek over uw plannen en de mogelijke gevolgen daarvan voor Gelderland. Het voortzetten van deze gesprekken is van belang om uiteindelijk weloverwogen beslissingen te kunnen nemen. Ook omdat we de gevolgen en impact van uw plannen op dit moment nog niet volledig kunnen overzien. Hierin trekken we gezamenlijk op met de Gelderse gemeenten. Om die reden hebben we op 12 januari 2024 vertegenwoordigers van uw ministerie en bestuurders van gemeenten uitgenodigd op het Huis der Provincie in Arnhem. Tijdens deze Defensiedag heeft uw ministerie een toelichting gegeven op de plannen, waarbij bestuurders van veel gemeenten aanwezig waren. Samen met alle Gelderse gemeenten willen we het volgende benadrukken:

“de provincie Gelderland en haar gemeenten koesteren de van oudsher nauwe banden met Defensie, die diepgeworteld zijn in onze geschiedenis. Met trots kijken wij terug op de historische relatie die wij met Defensie heeft opgebouwd. Uw aanwezigheid zorgt voor onze veiligheid en is een stimulans voor de lokale leefbaarheid. Dit waarderen wij. In deze samenwerking schuilt een wederzijds respect voor elkaars rol en verantwoordelijkheden, waarbij het evident is dat we elkaar nodig hebben.

Op 12 januari 2024 hebben wij u uitgenodigd om uw plannen toe te lichten op het provinciehuis in Arnhem. Op deze dag waren de bestuurders van de provincie en verschillende gemeenten aanwezig.¹ Wij waarderen het zeer dat u uw plannen hier hebt toegelicht. Wij hebben begrip voor de plannen die u hebt gepresenteerd. De effecten voor de provincie en Gelderse gemeenten kunnen groot zijn.

Participatie

Het is van cruciaal belang dat de impact op lokale gemeenschappen zorgvuldig wordt overwogen voor maatschappelijk draagvlak. Juist de Gelderse gemeenten en provincie kennen het gebied en weten waar de kansen en risico's liggen van uw plannen. Daarnaast is het van belang om rekening te houden met opgaven die wij zelf hebben. Ook beschikken wij over veel deskundigheid op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling. Wij kunnen de effecten op deze korte termijn nog niet volledig overzien. Het is waardevol en noodzakelijk dat Defensie gebruik maakt van onze lokale kennis en expertise om de plannen verder te ontwikkelen. Na uw toelichting hebben wij met instemming van de deelnemers een bestuurlijke kopgroep gevormd om blijvend met u in gesprek te gaan. Deze groep bestaat uit bestuurders van de gemeenten Ede, Apeldoorn, Ermelo, Barneveld, Arnhem, Zevenaar en Oldebroek en de provincie Gelderland. Wij maken binnenkort graag concrete afspraken met u over de wijze waarop wij kunnen meedoen met de ontwikkeling van uw plannen. De termijn om een zienswijze in te dienen is te kort om uw plannen met de gemeenteraden en Provinciale Staten te bespreken. Daarom kunt u van ons mogelijk een aanvulling op onze zienswijze verwachten nadat wij uw plannen met de volksvertegenwoordigers hebben besproken. Wij denken hiervoor drie maanden nodig te hebben.

¹ Wageningen, Wijchen, Doetinchem, Westervoort, Putten, Ermelo, Oldebroek, Berg en Dal, Maasdriel, Nijkerk, Harderwijk, Apeldoorn, Elburg, Barneveld, Scherpenzeel, Epe, Ede, Arnhem, Overbetuwe en Zevenaar.

Uitgangspunten

Wij vinden het belangrijk dat u de volgende uitgangspunten meeneemt:

- *Onderzoek eerst de mogelijkheden om bestaande locaties maximaal te benutten. Inbreiding heeft onze voorkeur boven uitbreiding, en uitbreiding van een bestaande locatie heeft onze voorkeur boven een geheel nieuwe locatie.*
- *Laat het lokale karakter en de leefbaarheid van de omgeving een belangrijke rol innemen in uw keuzes. Want alleen met lokaal draagvlak kunt u uw plannen uitvoeren.*
- *Zoeken naar slimme combinaties en onderzoek of schaarse grond voor meerdere functies kan worden gebruikt. In dat kader verzoeken wij ook te onderzoeken of het mogelijk is Lelystad Airport voor militaire doeleinden te gebruiken als alternatief in plaats van of naast de in uw plan gepresenteerde uitbreidingen bij de (Gelderse) vliegbases.*
- *Met name de laagvlieggebieden hebben grote impact op onze inwoners. Uw plannen maken nog niet duidelijk of de laagvlieggebieden jaarrond gebruikt gaan worden of periodiek. Wij verzoeken u dit duidelijk te maken, waarbij periodiek onze voorkeur heeft.”*

In deze gesprekken zullen wij, als provincie Gelderland, aangeven welke plannen en ambities wij hebben op het gebied van woningbouw, werklocaties, landbouw, leefbaarheid, recreatie, economische ontwikkeling, energietransitie en natuurbescherming. Het gaat daarbij niet alleen om de plannen die wij op korte termijn voorzien, maar ook om plannen op lange termijn. Dit staat en wordt beschreven in het Ruimtelijk voorstel Gelderland, het programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland, onze zeven regio arrangementen en de regionale energiestrategieën.

Wij zijn met name bezorgd over een mogelijke hindercontour of uitbreiding daarvan als gevolg van uw voorgenomen activiteiten. Wij vrezen dat in een zone rondom voorgenomen activiteiten, onze ambities (zoals woningbouw) niet of moeilijker gerealiseerd kunnen worden. Wilt u hier rekening mee houden in de uitwerking van uw plannen door per voornemen aan te geven of een dergelijke contour aan de orde is, welke juridische werking ervan uitgaat, welke activiteiten erbinnen nog mogelijk zijn en te zoeken naar mogelijkheden om bepaalde activiteiten in zo'n contour toe te staan?

De ruimte is schaars en het inpassen van uw plannen is een grote uitdaging. In het Provinciaal startpakket fysieke leefomgeving dat wij eind 2022 ontvingen, hanteert de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening een aantal uitgangspunten en principes. Wij verzoeken u ook deze uitgangspunten toe te passen in uw verdere planvorming.

Ten slotte merken wij op dat uw planvorming samenvalt met een groot aantal andere ruimtelijke trajecten, waaronder het Ruimtelijk Voorstel. Het is voor ons ingewikkeld om al deze trajecten in samenhang vorm te geven.

3. Gevolgen voor de leefomgeving

In de NRD beschrijft u op welke manier u de gevolgen voor de fysieke leefomgeving van uw verschillende behoeften onderzoekt. In het milieueffectrapport wordt op die manier duidelijk wat de gevolgen zijn, zodat u een transparante en goed overwogen keuze kunt maken. Wij waarderen deze opzet. Wij vinden het van groot belang dat de impact van deze maatregelen goed in beeld wordt gebracht.

Datum

9 februari 2024

Zaaknummer

2023-015819

Blad

4 van 9

Hierbij vragen we nadrukkelijk aandacht voor de gevolgen van de voorkeurslocatie voor een nieuwe kazerne in Zeewolde. Dit zorgt voor mobiliteitstoename op weg en spoor en gevolgen voor wonen en economie over de gemeente- en provinciegrenzen heen. Het is nodig de gevolgen voor Gelderland integraal te beoordelen en na te gaan of dit te koppelen is aan de gebiedsdoelen voor de Gelderse Regio's Foodvalley, Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde (Flevoland) en de Kop van de Veluwe.

Ook vragen we nadrukkelijk uw aandacht voor de gevolgen van de (laag)vlieggebieden van helikopters, vliegtuigen en drones. Wij voorzien hier grote gevolgen voor onze inwoners. Zoals in de gezamenlijk afgestemde tekst al aangegeven, is het ons nog niet duidelijk wat de frequentie is van het gebruik van deze gebieden.

In de bijlage bij deze zienswijze hebben we nog meer opmerkingen gemaakt over de door u te onderzoeken effecten op de leefomgeving. Wij verzoeken u dit mee te nemen in het maken van het milieueffectrapport.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Gelderland

Henri Lenferink
Commissaris van de Koning

Frederik van Ardenne
Secretaris

Dit document is zowel aangetekend als via de reguliere post verzonden.
Eventuele bijlagen worden alleen meegezonden met de aangetekende verzending

Bijlage: effecten op de leefomgeving per thema

Algemeen

- Ons valt op dat de autonome ontwikkelingen ten behoeve van de referentiesituatie nog niet is uitgewerkt in de NRD. Wij gaan ervan uit dat dit in het milieueffectrapport zal worden uitgewerkt.
- Wij vragen ons af of de alternatieven worden beoordeeld met of zonder mitigerende maatregelen.
- Wilt u in het milieueffectrapport duidelijk maken hoe en met welke procedure de alternatieven worden doorontwikkeld tot een voorkeursalternatief?
- Het is ons niet duidelijk welke milieuaspecten u onderzoekt bij de behoeften per locatie, zoals weergegeven en toegelicht in bijlage 2 van de NRD.

Thema luchtvaart

Wij zien dat u plaatselijke effecten van uw activiteiten in kaart brengt. We gaan er van uit dat u ook de effecten van het daarmee samenhangende luchtruimgebruik in kaart brengt. In veel gebieden kan sprake zijn van bestaande of geplande activiteiten zoals nieuwe vliegroutes (programma Luchtruimherziening) of verkeersgeluid. We gaan er van uit dat u in deze gevallen ook de gecumuleerde effecten in kaart brengt.

We zien dat veel van uw activiteiten kunnen leiden tot meer drukte en/of beperkingen in het lagere luchtruim. We gaan er van uit dat u ook effecten daarvan in kaart brengt en afstemt met exploitanten en gebruikers van luchtvaartterreinen in Gelderland.

Met betrekking tot de bovenregionale behoeften hebben wij de volgende opmerkingen:

- **Toename gebruik jachtvliegtuigcapaciteit**
U bent van plan om meer ruimte te maken op vliegbases in Zuid-Nederland. Uw oefengebied voor jachtvliegtuigen ligt boven het noorden van Nederland. We zien graag dat u ook de effecten van deze toename op het transit verkeer tussen de luchtmachtbases en oefengebieden in beeld brengt.
- **Stationering en corridors drones voor cargo**
U geeft aan dat u (nog) geen fysieke aanpassingen voorziet op de oefengebieden die u wilt bereiken met onbemande luchtvaartuigen. Wij schatten in dat de kans groot is dat dit wel nodig is. Al zijn uw aanpassingen klein, de meeste oefengebieden liggen in of nabij beschermde natuurgebieden, waardoor de effecten alsnog groot kunnen zijn. We bevelen u aan om ook de effecten deze aanpassingen mee te nemen in uw milieueffectrapport.

U opereert met drones op hoogtes in het luchtruim die ook gebruikt worden door de *general aviation*. In uw zoekgebied ligt het Nationaal Zweefvliegcentrum Terlet, de luchthaven Teuge en enkele civiele helikopterhavens. We gaan er van uit dat u met de exploitanten van deze luchtvaartterreinen in gesprek bent of gaat en met hen onderzoekt of en hoe uw plannen effect hebben op hun vliegoperaties.

U geeft aan dat u ook ontwikkelkansen ziet voor het delen van kennis en innovatie. Wij vinden dit een positieve insteek. Wij vragen ons daarbij ook af of u mogelijkheden ziet om ook fysieke locaties te delen met andere (maatschappelijke) partijen zoals de hulpdiensten of bedrijven, bij voorbeeld zoals eerder gebeurde op vliegbasis Deelen (Staatscourant 2022, 21252).

- Laagvlieggebieden voor helikopters
U spreekt van een strenger planologisch regime voor ruimtelijke ontwikkelingen in huidige laagvlieggebieden. Wij zijn benieuwd naar de definitie hiervan.

Een aantal van uw zoekgebieden of gebieden waar u activiteiten mogelijk intensiveert voor laagvliegen heeft overlap met zoekgebieden die samenhangen met het programma Luchtruimherziening. Hoewel u wellicht vanuit luchtvaart technische redenen (hoogte separatie) geen samenloop ziet, maken onze inwoners zich zorgen over de gecombineerde effecten op hun woonomgeving als gevolg van het inrichten van zowel een vierde naderingspunt voor de Schiphol regio (VKB Luchtruimherziening) als de geluidsbelasting van laagvliegen (NPRD). We zien graag dat u dergelijke gecumuleerde effecten in kaart brengt.

- Helikopterlandingsplaatsen
Wij gaan er van uit dat u niet alleen de lokale effecten van een helikopterlandingsplaats in kaart brengt, maar ook de effecten van het vliegverkeer van en naar de helikopterlandingsplaatsen. Wij zijn benieuwd of u ook mogelijkheden ziet voor mede gebruik van een nieuwe (of bestaande) helikopterlandingsplaats, bij voorbeeld door hulpdiensten of bedrijven.
- Korte smalle onverharde landingsbaan tactisch luchttransport
Wij kunnen ons nu nog moeilijk een voorstelling maken van de effecten van het gebruik van een dergelijke landingsbaan op vliegbasis Deelen. We gaan er dan echter wel vanuit dat u niet alleen de effecten van de inrichting van de baan en bijbehorende voorzieningen in kaart brengt, maar ook de effecten als gevolg van het gebruik van een dergelijke baan, inclusief de effecten van de luchtvaartuigbewegingen (opstijgen/landen) op een voor deze specifieke operatie representatieve wijze.
- Wij kunnen ons nu nog geen goede voorstelling maken van de milieueffecten van het gebruik van onbemande luchtvaartuigen (XI), het gebruik van een korte onverharde landingsbaan (XIII, dirt strip) of andere veranderingen. Mogelijk beschikt u al over informatie op basis van pilot-projecten of gelijksoortige activiteiten op andere luchtvaartterreinen. We laten ons op deze ontwikkelingen graag nader door u informeren en zullen dan ook onze standpunten aan u kenbaar kunnen maken.

Met betrekking tot de locatie specifieke behoeften wilt u het beperkingengebied rond vliegbasis Deelen (*outer horizontal surface*) vergroten om meer ruimte te creëren voor uw plannen. Dit betekent dat er meer beperkingen komen voor de bouw van hoge objecten. We zien graag dat u de effecten daarvan op bestaande bebouwing en geplande ontwikkelingen in kaart brengt.

Thema natuur

Wij gaan ervan uit dat u bij de onderzoeken alle voor de Omgevingswet (en onderliggende besluiten) relevante aspecten beoordeelt en zich in de uitvoering hierin houdt. Wij verzoeken in het beoordelingskader (tabel 5-1) en de specifieke beoordelingskaders van de verschillende behoefte met bovenregionale afweging bij het thema 'Natuur' ook de aspecten houtopstanden, Rode lijstsoorten en provinciale beschermingsregimes uit de Omgevingsverordening Gelderland (Groene ontwikkelingszone, weidevogelgebieden, ganzenrustgebieden en oude bosgroeiplaatsen) te betrekken.

Daarnaast wijzen wij op de relevantie van de Natura 2000-beheerplannen, de systeemanalyses en natuurdoelanalyses van Natura 2000-gebieden. In het kader van het milieueffectrapport dienen ook de stikstofgevolgen voor natuur buiten Natura 2000-gebieden in beeld te worden gebracht.

Thema mobiliteit

U geeft aan dat niet bij elke ruimtebehoefte elk thema uit de tabel 5-1 relevant is. In de bijlage is daarom per ruimtebehoefte aangegeven welke thema's wel en niet behandeld worden. Mobiliteit wordt wel benoemd in tabel 5-1, maar niet in de tabellen bij de bovenregionale afwegingen in de bijlage bij:

- Extra locatie grootschalige munitieopslag.
- Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven (springterrein).
- Stationering en corridors drones voor cargo.
- Helikopterlandingsplaatsen.
- Korte/smalle onverharde landingsbaan tactisch luchttransport.

Wij verwachten wel extra verkeersbewegingen op de (provinciale) wegen door bovenstaande aspecten. Dit kan gaan over goederen of het verplaatsen van personen over de weg. Wij verzoeken u daarom bij de bovengenoemde behoeften mobiliteit ook mee te nemen in het milieueffectrapport, dan wel in het milieueffectrapport te onderbouwen waarom dit niet aan de orde is.

Voor de Locatie-specifieke behoeften is mobiliteit ook een relevant onderwerp. Het is ons niet duidelijk of mobiliteit hierin wordt meegenomen. Wij verzoeken dit wel mee te nemen.

Thema externe veiligheid

In tabel 5-1 benoemt u bij het thema externe veiligheid dat u de impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico en vice versa bijvoorbeeld door opslag *of* transport van gevaarlijke stoffen gaat onderzoeken. Wij merken op dat opslag en transport ook tegelijk van toepassing kunnen zijn bij een locatie.

In tabel 5-2 bij het selectie criterium Vitale infrastructuur missen wij de buisleidingen. Zowel de leidingen van Defensie zelf (figuur 3.1: pijpleidingennetwerk DPO vliegtuigbrandstoffen) als de aardgaspijpleidingenleidingen en buisleidingen voor andere (gevaarlijke) stoffen. Ook bij buisleidingen moet een risicocontour in acht worden genomen. Wij verzoeken hier rekening mee te houden bij het zoeken naar locaties en alternatieven. Dit mist dus bij alle 'onderbouwing van de totstandkoming alternatieven' in de lijst met behoeften.

In de overzichten van zowel de bovenregionale als de locatie-specifieke behoeften wordt bij Externe Veiligheid wel de impact van plaatsgebonden risico (PR) en groepsrisico (GR) van de ontwikkeling genoemd, maar niet transport naar of van de locatie van gevaarlijke stoffen. Op welke manier wordt dit meegenomen? Dit mist dus bij alle 'beoordelingskader voor het planMER' in de lijst met behoeften.

Voor de Behoeften met een bovenregionale afweging verzoeken wij, aanvullend aan bovenstaande, bij behoefte Helikopterlandingsplaatsen externe veiligheid toe te voegen, net als de impact van plaatsgebonden risico en groepsrisico bij landen en opstijgen.

Voor de locatie specifieke behoeften verzoeken wij bij behoefte 17 Uitbreiding raccordement 't Harde te verduidelijken of het gaat om vervoer van materieel of ook van gevaarlijke stoffen zoals explosieven en brandstoffen. Bij behoefte 27 Extra ruimte helikopter activiteiten op MTL Deelen verzoeken wij om externe veiligheid mee te nemen, net als de impact van plaatsgevonden risico en groepsrisico op landen en opstijgen.

Thema grondwater

Wij verzoeken u rekening te houden met drinkwaterreserveringsgebieden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de behoefte 'Extra locatie grootschalige munitieopslag' (twee van de alternatieve locaties bevinden zich in een drinkwaterreserveringsgebied) en de behoefte 'Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven (springterrein)'. Binnen die gebieden gelden beperkingen voor activiteiten die een risico kunnen vormen voor het grondwater ten behoeve van het drinkwater.

Thema Archeologie

Wij verzoeken archeologie mee te nemen, dan wel te onderbouwen waarom dit geen relevant thema is, bij de volgende behoeften met een bovenregionale afweging:

- Stationering en corridors onbemande drones voor cargo.
- Helikopterlandingsplaatsen.
- Korte/smalle onverharde landingsbaan met tactisch luchttransport.

Ditzelfde geldt voor de volgende locatie specifieke behoeften:

- Uitbreiding raccordement 't Harde.
- Uitbreiden Artillerie Schietkamp (ASK) (brede strook, Wezeperberg en Z-zijde).
- Artillerie Schietklamp (ASK) uitbreiden met 120 mm mortierschieten.
- Huisvestingen incl. faciliteiten Militaire Politie Koninklijke Marechaussee, Apeldoorn.
- Uitbreiden life firing mogelijkheden door helikopters op schietkamp (ISK) voor niveau 3 en 4-oefeningen CLAS, Ede.
- Oefenterreinen met graafmogelijkheden, (graven niet overal vergund).

Thema energietransitie

- In het beoordelingskader van tabel 5-1 wordt gekeken naar "Kansen voor duurzame energieopwekking bij de ontwikkeling". Wij verzoeken u ook de bedreigingen voor duurzame opwekambities te onderzoeken.
- Wij verzoeken u bij de invulling van het criterium Duurzame energieopwekking in Tabel 5-2 aan te sluiten bij de RES. U kunt uw voordeel doen met de lopende of afgeronde milieueffectrapportages voor de landelijke milieunormen windturbines van het Rijk, het Gelders milieuonderzoek wind, zon en warmte, Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen en het Gelders milieuonderzoek windenergie Veluwe. Dit geeft een objectief beeld van gebieden die op basis van verschillende parameters meer of minder geschikt zijn voor windenergie.

Thema bodem

Met betrekking tot tabel 5-1 hebben wij de volgende opmerkingen:

1. Kunt u definiëren wat u bedoelt met de beschouwde aspect 'impact op de bodemsoort' en 'impact op bodemdaling'?
2. Het bodeminformatiesysteem van de Gelderse overheden biedt informatie over verontreinigde bodemlocaties. U kunt hier gebruik van maken bij het opstellen van het milieueffectrapport.
3. Wilt u in het milieueffectrapport duidelijk maken in hoeverre u van plan bent de diepere ondergrond te gebruiken, voor bijvoorbeeld opslag?

Thema klimaat(adaptatie)

Wij verzoeken u naast de genoemde beschouwde aspecten ook andere aspecten van klimaatadaptatie te onderzoeken, zoals ruimte maken voor water of bijvoorbeeld grondwaterstandsverhoging waardoor terreinen een langere tijd van het jaar minder draagkrachtig zijn.

U geeft aan dat u effecten van klimaat(verandering) op uw plannen in kaart brengt. Wij verzoeken dat u ook de effecten met betrekking tot klimaat van uw plannen in kaart brengt, bijvoorbeeld CO₂ en andere broeikasgassen uitstoot.

Thema landschap

Wij missen landschap als onderdeel van de leefomgevingsfoto in paragraaf 5.2.2 van het NRD. Bij het inventariseren van landschappelijke waarden van een alternatief binnen de provincie Gelderland kan gebruik gemaakt worden van de Streekgidsen. Hierin worden per deelgebied kernkwaliteiten benoemd én handvatten hoe met deze kwaliteiten om te gaan en te versterken. Zie hiervoor: <https://www.gelderland.nl/themas/wonen-en-leven/samen-leven-in-gelderland/gelderse-streekgidsen>

In tabel 5-1 wordt landschap (impact op landschappelijke waarden) terecht als te beschouwen aspect benoemd. Wij adviseren in het milieueffectrapport dit als volgt in te vullen c.q. hierbij duidelijk te maken:

- Op welk(e) schaalniveau(s) wordt onderzocht?
- Hoe het uitgangspunt (huidige situatie) en de alternatieven worden beoordeeld en op welke aspecten/onderdelen dit een uitwerking krijgt.
- Op welke wijze de landschappelijke waarden van de alternatieven in beeld worden gebracht (expert judgement, bureaustudie, etc.)
- Welke beoordelingsschaal wordt gehanteerd. Wanneer scoort een locatie of maatregel negatieve impact of positieve impact op landschap, is dit kwantitatief of kwalitatief? Onze voorkeur heeft om beide in beeld te brengen.

Wij adviseren om in tabel 5-1 (en de tabellen bij de diverse behoeften, voor zover relevant) het thema 'Ruimtelijke kwaliteit' (belevingswaarde, toekomstwaarde, gebruikswaarde) toe te voegen aan het hoofdthema 'Natuur, landschap en cultureel erfgoed' voor de nieuwe ontwikkeling om naast impact op het landschap breder naar ruimtelijke kwaliteit te kijken. Hierdoor kunnen de alternatieven niet op hoger abstractieniveau mogelijk breder beoordeeld op kwaliteit.

Met betrekking tot behoefte 13 (korte smalle onverharde landingsplaats) verzoeken wij landschap als beoordelingsaspect toe te voegen vanwege fysieke ruimtelijke ingrepen die bij deze landingsplaats nodig zijn.